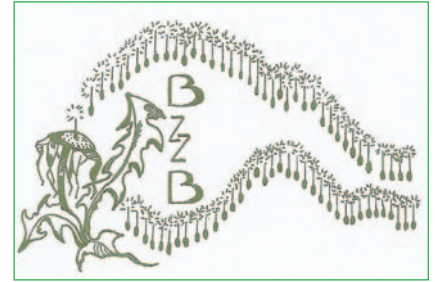

Nieuwsbrief

Behoud de Zak van Zuid-Beveland

Stichting
Behoud de Zak van Zuid-Beveland
Secretariaat: v.d.Poest Clementstr 7,
4443 AL Nisse .
Tel. 0113 - 649536
Triodos Bank : 19.84.20.285
e-mail: bzzb@hetnet.nl
www.bzzb.nl

DECEMBER 2013

VAN HET BESTUUR

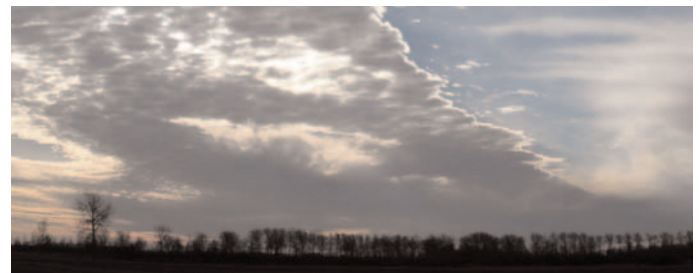
2014 moet een bijzonder jaar worden voor de BZZB. De stichting is bijna 25 jaar actief dankzij de steun van trouwe en gulle donateurs. Het bestuur hoopt dat u die nog lang blijft geven en daarom is de december nieuwsbrief weer vergezeld van een acceptgiro voor uw bijdrage voor het nieuwe jaar. Wij rekenen op een bijdrage van tenminste € 8,- , maar velen van u ronden het bedrag mooi af; een enkeling naar een indrukwekkende bijdrage. Voor alle inkomsten zijn we even erkentelijk, het stelt ons in staat naar beste weten op te komen voor het Behoud van De Zak van Zuid-Beveland, geroemd waardevol cultuurlandschap, een stukje Zeeland zelfs benoemd tot Nationaal Landschap; een prachtig gebied om te wonen, te werken, te vertoeven of te recreëren.

Wij proberen de kwaliteit van natuur en landschap te waarborgen en het cultureel erfgoed de dorpen, monumenten en verborgen schatten te koesteren. Daarbij zijn we geen dwarsliggers, maar de luis in de pels. Die bij ontwikkelingen en verander- of verbeteringen in en om het gebied zich steeds de vraag stelt: Is dit de beste oplossing voor de Zak? Om daarna ons antwoord te geven en te verdedigen op de plaats waar dat hoort of aan de orde is. Veel van onze donateurs zijn er al vanaf het eerste uur. De dreiging van de weg voor de WOV, dwars door de Zak was de aanleiding om de BZZB te steunen. Dat gevaar is bezworen en de Zak kreeg na de eerder deels afgewentelde verkaveling voor de tweede maal erkenning. Maar de vooruitgang blijft trekken en duwen, vragen en nemen ondanks het bewustzijn van de specifieke waarde van dit

unieke landschap(je). Beschermers blijven nodig! Een meekijkend oog, de waarschuwend vinger en een roep om verstand doet soms wonderen.

Met plezier werken we samen met bewoners, belanghebbenden, overheden en al of niet verwante organisaties in het Borselse. We zoeken steeds ruimte voor onze onderbouwde stellingname en een oor of begrip voor onze weloverwogen inbreng. Aan u als donateur leggen we graag verantwoording af in onze nieuwsbrieven, op de website en via onze donateur contacten. De nieuwsbrief valt weer in de bus, u kunt ons volgen op www.bzzb.nl en we zijn altijd bereid u te woord te staan. Neem daarvoor contact op met het secretariaat.

Donateursbijdrage en andere steun

De financiële administratie van de BZZB vraagt goede aandacht. Donaties komen op velerlei wijzen en op verschillende momenten binnen. Donateurs hebben soms bijzondere verlangens bij betaling of vergeten hun bijdrage over te maken. Als u bij de betaling uw wensen aan ons kenbaar maakt en aangeeft voor welk jaar/jaren de donatie geldt, dan komt het zeker goed! En wist u dat het ook mogelijk is iemand te verrassen met een kennismakings-donateurschap voor één jaar als cadeau? Te regelen via het secretariaat of de website. Bij de administratie van de donaties en het in elkaar

zetten en verzenden van de nieuwsbrief krijgen we hulp van Hanny van Eekelen. Het Vrijwilligershuis verzorgt de uitgave. Tonnie Outermans draagt bij met foto's. Onze donateur Lou Schipper levert al jaren de financiële overzichten. Dank voor de fijne samenwerking!

In het jubileumjaar doen we weer een beroep op onze vrijwilligers voor hand- en spandiensten. Na opheffing van het Schaapscheerdersfeest en een andere opzet van de Monumentendag zoeken we nieuwe uitdagingen om ons te laten zien.

SLOEPOORT WEER IN BEELD

In 2009 haalde de Raad van State een streep door het plan voor aanleg van een nieuw industrieterrein buiten de rand van het Sloegebied bij 's-Heerenhoek. Een gebied van ongeveer 30 ha zou volgens Zeeland Seaports en de gemeente Borsele ontwikkeld moeten worden. De BZZB, de dorpsraad 's-Heerenhoek en de familie Van Stee tekenden tegen het plan bezwaar aan. De Raad van State vernietigde het bestemmingsplan.

Er was onvoldoende bewezen dat het terrein noodzakelijk is voor uitbreiding van het Sloegebied. De Raad van State stelde vast dat zeker tot 2020 voldoende aanbod aan bedrijfsterrein verzekerd is. Ook was er onvoldoende aandacht in het ontwerpplan voor overlast door geluidhinder. Noch het havenschap, noch de gemeente Borsele legden zich zomaar neer bij de uitspraak van de Raad van State. Aangekondigd werd dat een

nieuwe poging zou worden ondernomen om Sloepoort van de grond te tillen. Dat heeft enige tijd geduurd, maar recent kondigden Zeeland Seaports en de gemeente (CDA-wethouder Ad Schenk) aan dat Sloepoort er hoe dan ook moet komen. Het havenschap gaat bedrijven zoeken die er wel een plek willen hebben. De PvdA Borsele was en blijft tegen Sloepoort. Om dat te markeren werd als protest een grensline in het gebied geplant. Heeft dat iets te maken met de raadsverkiezingen van maart 2014? Als de herkansing van Sloepoort wordt doorgedrukt, kan het hoe dan ook straks nog een aardige discussie worden in de gemeenteraad. Voor de BZZB is er geen enkele reden om het standpunt waarmee de bezwarenprocedure bij de Raad van State gewonnen werd, te wijzigen. De argumenten zijn nog onverkort van kracht. Misschien nog wel sterker, nu door de economische cri-

sis de behoefte aan (nieuw) bedrijfsterrein verder is ingezakt. Voor niet-havengebonden activiteiten waarvoor Sloepoort volgens Zeeland Seaports prima geschikt is, zijn voldoende andere mogelijkheden, zeker in de regio. Herstructurering van bestaande terreinen en zorgvuldig ruimtegebruik bieden zeker soelaas. Niet voor niets geeft de provincie in het Omgevingsplan hoge prioriteit aan regionale planning en afstemming van bedrijventerreinen. Effectieve samenwerking van gemeenten staat voorop. De BZZB houdt de ontwikkelingen rond Sloepoort nauwlettend in de gaten. Uitspraken van de Raad van State dienen gerespecteerd te worden.

START OVERLEG MET TOP UIEN

In onze vorige nieuwsbrief maakten we melding van ontwikkelingen rond uienfabriek TOP in 's Gravenpolder. Omwonenden, BZZB en Zeeuwse milieufederatie kwamen in het geweer tegen een nieuw bestemmingsplan. De gemeente heeft de zienswijzen afgewezen.

We hebben afgezien van een gang naar de rechter. Niet alleen omdat er gewerkt wordt aan een nieuwe milieuvergunning voor TOP, maar ook omdat de gemeente en de directie van TOP ons voorstel overnamen voor oprichting van een overleggroep. De eerste vergadering, onder leiding van wethouder Jan Zandee (SGP), is achter de rug. Directeur-eigenaar Adrie Murre stelde zich nog wat onwennig, maar zeker positief op. 'Belangrijk is dat de omgeving weinig tot geen last heeft van onze activiteiten'.

Zandee onderstreepte dat omwonenden en belangenorganisaties moeten kunnen meegroeien in het traject op weg naar een nieuwe milieuvergunning. De oude is van 1992 en in de loop

van de tijd zijn er enkele aanpassingen op gekomen, maar het is nu zo'n onoverzichtelijke lappendeken dat een geheel nieuwe vergunning wenselijk is. Medewerker Leo Kaaijsteker van de gemeente gaf aan dat TOP inmiddels al enkele zaken aangepakt heeft, waaronder aanleg persleiding en veranderen van het laadstation, terwijl ook het verkeer via de Baarlandse zandweg wordt geleid. Plaatsing van een koolstoffilter heeft voor een aanzienlijke afname van de stankoverlast gezorgd. Zodanig zelfs, dat een hoge schoorsteen waarschijnlijk niet meer nodig is. Stof blijft een bron van aandacht. Wel scheidt het bedrijf nu grond en uenschillen en zal er uiteindelijk minder grond (tijdelijk) worden opgeslagen. Probleem blijft ook de overlast

tijdens de zilveruicampagne, omstreeks augustus. Maatregelen kosten veel geld (zeker 700.000 euro) en dat is voor een periode van maximaal zes weken zeer aanzienlijk. TOP probeert de zilveruien al zoveel mogelijk in de fabriek (Crop Alliance) bij Baarland te verwerken.

Afgesproken is dat er jaarlijks enkele overleggen worden gehouden. Directeur Murre zei dat omwonenden niet moeten aarzelen om met klachten meteen het bedrijf te benaderen. Door ons is erop aangedrongen als bedrijf actief informatie te verstrekken aan omwonenden als er (nieuwe) ontwikkelingen zijn. Als BZZB hebben we een positief gevoel overgehouden aan de gang van zaken. Met elkaar in gesprek zijn is beter dan in de rechtbank tegenover elkaar staan. We wachten nu de ontwerp-milieuvergunning af. Die zullen we samen met ZMf en omwonenden uiteraard kritisch beoordelen.

KLEINE ELEMENTEN BETER BESCHERMEN

In de afgelopen jaren zijn zeer veel kleine landschapselementen opgeruimd. Vooral ruilverkavelingen waren daaraan debet. Mede dankzij inspanningen van de Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) en de Zeeuwse Boerderijenstichting is er gelukkig wat meer aandacht gekomen voor behoud en bescherming van deze voor onze leefomgeving bijzonder waardevolle elementen.

We hebben het dan over bijvoorbeeld holle bollige weilanden, grenslindes, drinkputten, wegingen, (meidoorn)heggen, dampalen met of zonder hek ertussen, bakketen, maar ook iets eenvoudigs als luiken aan een woonhuis. Kleine dingen die we in de dagelijkse jacht nauwelijks opmerken.

Toch zijn ze om verschillende redenen belangrijk. De landschapselementen zijn onmisbaar voor het in stand houden van biodiversiteit, ofwel de verscheidenheid aan planten en dieren.

Ze maken ook cultuurhistorie en aardkundige waarden zichtbaar. En de elementen dragen bij aan ons landschapsschoon, ze zijn onderdeel van de stoffering van het landschap. Tenslotte zijn ze van belang voor wat graag 'het toeristisch product van Zeeland' wordt genoemd.

Dat alles neemt niet weg dat behoud en bescherming van de kleine landschapselementen bepaald niet als vanzelfsprekend wordt beschouwd. Vandaar dat er nog steeds voorgoed verdwijnen ten faveure van de 'voortgang'. Dat treft in het bijzonder kleine gebieden met natuur- en/of landschappelijke waarden.

Beschermingsbeleid

Weliswaar is voor activiteiten in deze gebieden een aanlegvergunning vereist, maar het gaat lang niet altijd goed. Vandaar dat het bestuur van de BZZB aan het gemeentebestuur Borsele wil vragen om een beter beschermingsbeleid voor de kleine landschapselementen. Wij zullen hiervoor een voorstel maken. Met raadsverkiezingen in het vooruitzicht zijn we benieuwd welke partijen echt waarde hechten aan deze stukjes natuur, landschap en cultureel erfgoed.

Los daarvan: wanneer u in uw omgeving ziet dat kleine landschapselementen ten prooi vallen aan ongewenste activiteiten: meldt het aan de gemeente. Dat kan via de app. Borsele Buiten Beter, mail info@borsele.nl of telefoon 0113-238383. Maar u kunt ook gewoon de BZZB benaderen; graag zelfs. Zie www.bzzb.nl.

WESTERSCHELDE OP EEN KANTELPUNT

In onze nieuwsbrief van april 2013 gingen we in op Natura 2000, het netwerk van natuurgebieden in de Europese Unie. Het verschijnen van een beheerplan voor de deltawateren en aparte deelplannen voor onder meer de Westerschelde, heeft weer (veel) vertraging opgelopen. Het is kennelijk erg moeilijk de balans te vinden tussen de natuurbelangen en het bestaande gebruik. Intussen is wel het rapport De Delta natuurlijk, veilig en verbonden verschenen. Opgesteld door de coalitie Delta Natuurlijk (gezamenlijke natuurorganisaties).

Ook van belang voor de BZZB. Want de Zak van Zuid-Beveland houdt niet op bij de zeeeringen langs de Westerschelde. Juist aan de waterkant zijn heel bijzondere natuur- en landschapswaarden aanwezig. Daarom hebben we het rapport met rode oren gelezen en vooral gekeken naar de aanbevelingen voor de Westerschelde. We zijn erg benieuwd wat hiervan uiteindelijk in het beheerplan terecht komt. Hoewel Natura 2000 nadrukkelijk inzet op behoud en versterking van natuur, is dat bij de uitvoering lang niet vanzelfsprekend.

Eerst even over de zuidwestelijke delta zelf. Die is door uitvoering van het deltaplan veranderd van een wereld waarin de rivier geleidelijk overging in de zee, in een verzameling van afgesloten bekkens. Bekkens die allemaal ecolo-

gisch uit balans zijn. 'Deze verstoorte ecosystemen hinderen niet alleen de natuurkwaliteit – ook de kwaliteit van de omgeving, de belevingswaarde en het economisch medegebruik laten te wensen over', aldus de coalitie.

Herstel van de ecologische kwaliteit van de bekkens is niet alleen goed voor de natuur, maar levert ook directe winst op voor de economie. Bovendien is ook, op wat langere termijn, de veiligheid ermee gediend: komst van klimaatbuffers en anders omgaan met de afvoeren van Rijn en Maas. Natuurlijke processen zijn cruciaal en dus moeten enerzijds de bekkens weer met elkaar en met de zee in verbinding komen, en moet anderzijds de verbinding met de rivieren zorgen voor aanvoer van zoet en voedselrijk water. 'Alleen dan kan de delta zijn inter-

nationale ecologische rol als trekroute voor vissen, leefgebied voor miljoenen (trek)vogels, zeezoogdieren en schelpdieren vervullen', aldus de coalitie.

Dan nu de Westerschelde, de grootste meergeulige riviermonding (estuarium) in Noordwest Europa. Het laatste deltawater van Nederland waar sprake is van een open verbinding en een natuurlijke overgang van rivier naar zee. Uniek door het palet van schorren, slikken, platen en ondiep water. Tankstation voor vogels en een kraamkamer voor vis. Er verblijven meer dan 40 soorten beschermde broed- en trekvogels en zeezoogdieren als zeehonden en bruinvissen.

We hebben het nog maar even op een rij gezet, omdat voor menig een het erkennen van deze waarden erg lastig is.

Dat geldt ook voor aanvaarding van het feit dat het estuarium in een neerwaartse spiraal verkeert. Steekwoorden hierbij zijn verruwing, versteiling en verdieping; sterkere doordringing van het getij en hogere getijslag; het verdwijnen van ondiep water; verlies van bezinksel (zand). *vervolg pag. 5*

GEEN NIEUWE VERDIEPING WESTERSCHELDE

Samenhang in de Zuidwestelijke Delta heet het rapport dat het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in november uitgaf. Opgesteld in opdracht van de provincies Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland en bedoeld om richting te geven aan plannen die voor een goede toekomst van het deltagebied noodzakelijk zijn.

Niet de eerste keer dat een rapport met een delta-agenda verschijnt en waarschijnlijk lang niet het laatste. Intussen is de weg naar een ecologisch gezonde, veerkrachtige en duurzame delta nog heel lang. Want erg opschieten met het ongedaan maken van de nadelige gevolgen van de deltawerken doet het bepaald niet.

Het PBL komt met vijf zogenoemde strategische keuzes:

1) omvorming van de sectoren energie, chemie en transport/logistiek naar duurzaamheid;

- 2)** behoud zoetwatervoorziening voor de boeren;
- 3)** herstel van (enige) eb en vloed in Grevelingen en Volkerak;
- 4)** versterken stedenbouw, groen, recreatie en landbouw;
- 5)** bepalen welke gevolgen van een verdere verdieping van de Westerschelde aanvaardbaar zijn.

Voor de BZZB is in het bijzonder de laatste strategische keuze van belang. Er wordt niet alleen gezinspeeld op weer een nieuwe verdieping om nog grotere schepen in het Antwerpse havengebied te

kunnen ontvangen. Nee, er wordt ook geopperd om natuurherstel dat voor zo'n vierde verdieping nodig is, elders in de delta uit te voeren.

Daar kunnen we kort over zijn. De BZZB vindt dat onaanvaardbaar. Als in de Westerschelde waarden worden aangetast, dan moeten die ook in de Westerschelde worden hersteld.

De delta is weliswaar een geheel, maar de verschillende wateren moeten elk apart in goede staat van instandhouding worden gehouden.

Zeker de Westerschelde is uniek als het laatste natuurlijke (nou ja, na drie verdiepingen nog redelijk natuurlijke) estuarium waar de zoete Schelde uitmondt in de zoute Noordzee. *vervolg pag. 5*

vervolg WESTERSCHELDE OP EEN KANTELPUNT

Door menselijke ingrepen (bedijkingen, inpolderingen, vaargeulonderhoud, verdiepingen) is herstel van het evenwicht in de Westerschelde niet van nature mogelijk. En het streefbeeld moet toch zijn: een gezond en dynamisch estuarium, waar natuurlijkheid, veiligheid, toegankelijkheid en duurzaam gebruik goed samengaan.

Daarvoor moet er wel het een en ander gebeuren. Dan gaat het niet zozeer om kostbare ingrepen en voorzieningen, maar heldere afspraken over het gebruik van de rivier. Om te beginnen de afspraken over natuurherstel zonder dralen uitvoeren. Schelpdiervisserij, delfstofwinning en vaargeulverdiepingen mogen alleen plaatsvinden op duurzame wijze en zonder aantasting van de natuurdoelstellingen. De waterkwaliteit moet verder verbeterd worden. Alle beroepsvaart beperkt zich tot de hoofdvaargeul.

Recreatie- en pleziervaart zijn aangewezen op een aantal betreedingsvrije platen en er komen anker- en meerverboden rond de ecologisch meest belangrijkste en kwetsbare gebieden. Snelle gemo-

toriseerde pleziervaart kan alleen op enkele locaties: Breskens jachthaven, Vlissingen en Terneuzen. Op dat alles moet wel fiks gecontroleerd worden, want zonder handhaving komt er van de regels niks terecht.

Het is nogal een wensenlijst van de coalitie Delta Natuurlijk. Kijkend naar belang en waarden van de Westerschelde wordt volgens ons zeker niet overvraagd. Van groot belang is dat nu eens niet gedacht wordt in tegenstellingen, maar in kansen. Gezonde, vogelrijke getijdennatuur is aantrekkelijk voor toeristen en biedt derhalve kansen voor de recreatiesector. Het ontstaan van meer schor en slik zorgt op nu zeer gevoelige plekken ook voor minder verstoring door recreatie. Nieuwe schorren en platen voor de dijken vergroten de veiligheid van de zeekering, omdat ze de golfslag breken.

Opmerkelijk is wel dat de coalitie verdere verdiepingen van de vaargeul in de Westerschelde niet helemaal uitsluit. Ze mogen niet plaatsvinden zolang de staat van instandhouding van het estuarium

ongunstig is. Tsjja, dat is een lastige! Feit is dat het natuurlijk systeem van de Westerschelde zich nu op een kantelpunt bevindt, waarbij het dynamische meergeulensysteem met ondiep water en slikken dreigt te verdwijnen. De coalitie: *'Om nieuwe ingrepen in het systeem te voorkomen, zou meer kunnen worden samengewerkt tussen alle havens in het Schelde-estuarium.'*

Zie ook artikel over Planbureau voor de Leefomgeving, elders onderaan pagina 4 en 5 van deze nieuwsbrief.

vervolg GEEN NIEUWE VERDIEPING WESTERSCHELDE

Daardoor is sprake van een overgangssituatie van zoet-brak-zilt-zout.

Elke zone heeft eigen natuurtypen met grote waarden. Veerse Meer, Oosterschelde en Grevelingen zijn onvergelijkbaar. Het Veerse Meer is ondanks een zout doorlaatmiddel een plas zonder veel dynamiek. De Oosterschelde is door de compartimentering en stormvloedkering een zeearm met verlaagd getijverschil geworden, met alleen zout water in en uit.

De Grevelingen is een zout meer, waar een doorlaatmiddel wel voor enig getij kan zorgen, maar nooit zoveel en zo natuurlijk als in de Westerschelde en zonder overgangszones.

Duidelijk dus: de natuur die in de Westerschelde verder verloren

dreigt te gaan bij een volgende verdieping, kan niet als zodanig hersteld worden in andere delen van de delta. Tenzij Oosterschelde en Grevelingen weer echte estuaria worden. Dat betekent afbreken van deltadammen, verwijderen van de stormvloedkering en aanleg van een nieuwe in de huidige Brouwersdam, sluizen slopen en nog zo het een en ander. Dat is natuurlijk zowel onwenselijk (denk alleen aan veiligheid) als onbetaalbaar.

Wij vinden dat het PBL ten onrechte de Westerschelde opneemt als strategische keuze. Het is immers allang duidelijk dat verdere verdieping(en) in feite neerkomen op kanalisatie van de rivier. Er is voldoende onderzocht en afdoende aangetoond dat natuurherstel in

andere delen van de delta niet mogelijk is (juridisch, technisch). Wanneer worden de unieke waarden van de Westerschelde niet meer aangevochten?

Er is in het PBL-rapport één pluspuntje. Het planbureau noemt wel een alternatief voor nieuwe verdiepingen, namelijk betere samenwerking tussen Nederlandse en Vlaamse havens. Waar en wanneer hebben we dat meer gehoord? Hoe dat ook zij, voor de BZZB is het een veel realistischer pad dan verdiepen. Waar mogelijk zullen wij deze insteek bepleiten.

DONATEURSMIDDAG OVER BIJEN EN DUURZAAMHEID

Een geslaagde bijeenkomst. Zo kan de jaarlijkse donateurmiddag half september in het sfeervolle dorpshuis van Baarland, The Cameronian, zeker worden genoemd. Vooral dankzij de interessante en enthousiaste manier waarop hoogleraar Rinus Sommeijer (in 1944 te Ovezande geboren) een inleiding verzorgde over de wondere wereld van de bijen. Daarnaast kregen we informatie over de activiteiten voor een duurzaam Baarland. Het dorp werd winnaar van de wedstrijd om het duurzaamste dorp van Borsele.

Het klinkt wat oneerbiedig, maar Rinus Sommeijer mag je best wel een bijengek noemen. Hij is al vanaf de middelbare school bijenhouder, studeerde biologie in Utrecht en entomologie in Wageningen en ontwikkelde zich tot insectendeskundige, in het bijzonder onderzoeker naar bijen. Sommeijer deed dat onder meer in het caribisch gebied (Trinidad). Zijn Zeeuwse wortels onderhoudt hij via een vakantiehuis op Scheldeoord.

Schorzijdebij

Bijen zijn interessant maar ook enorm waardevol, stelt Sommeijer onomwonden vast. Wereldwijd zo'n 20.000 soorten, in Nederland inclusief hommels

zijn er 365 bekend. Het gaat om veel meer soorten dan de bekende honingbij. Bijen zijn specialisten. Ze leven in kolonies, (zoals honingbijen) en solitair (zoals zandbijen).

Een voor Zeeland bijzondere solitaire bij is de schorzijdebij, die als waardplant (waar voedsel wordt gehaald) exclusief zeeaster (ofwel lamsoor) heeft.

Potje honing

In een kolonie honingbijen bevinden zich één koningin, enkele darren (mannen) en duizenden werksters. In een kolonie is sprake van communicatie en een zeker sociaal gedrag. De bijen geven chemische signalen af en dansen (waaronder een kwispeldans). De werksters hebben het razend druk. Om een potje van 500 gram te kunnen vullen met honing zijn 35.000 vluchten (goed voor 125.000 kilometer vliegbewegingen) nodig.

Bestuiver

Waarom zijn bijen onmisbaar op de aarde? Niet in de eerste plaats voor de honingproductie, verduidelijkt Sommeijer. Die is leuk, maar niet het allerbelangrijkste. De grote betekenis zit in de rol van bestuiver, zowel van wilde planten als van onze gewassen. Tweederde van de gewassen die op aarde geteeld worden heeft bestuiving nodig. Geen kattenpis zozegd, goed voor wereldwijd 150 miljard euro per jaar.

De bijenteelt wordt er, ondanks die belangen, niet makkelijker op. Er is een afname van het aantal imkers (en een veroudering) en er is sprake van een

enorme sterfte onder de honingbijen. Wel 20-30 procent en dat was 5-10 procent. Sommeijer noemt hiervoor twee belangrijke oorzaken: de komst van de varroamijt (een parasiet die in 1984 Europa binnenkwam) en het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen in de landbouw.

'Waarschijnlijk gaat het om een mix van factoren', aldus Sommeijer. Hij vindt dat elk programma dat erop gericht is om meer bloeiende (wilde) planten te krijgen, toegejuicht moet worden.

Bloemrijke bermen

Caroline de Ligt en Anja van der Lugt van de werkgroep duurzaam Baarland vertelden over de verschillende acties en plannen die uitgevoerd of op komst zijn.

Eén ervan werd via een korte excursie naar de Bakendorpsweg bekeken. Het ging om een bloemrijke berm, ingezaaid met 16 soorten wilde bloemen. Met waterschap Scheldestromen was afgesproken dat dit bermdeel niet geklepeld zou worden. De inwoners zorgden zelf voor maaien en afvoeren. Helemaal van een leien dakje verliep het projectje niet. In augustus werd door het waterschap per ongeluk toch de berm geklepeld en verdwenen alle wilde bloemen. Afsproken is dat het waterschap de fout zal rechtekken.

DUURZAAMHEID VOOROP BIJ LAND VAN BORSELE

Een netwerk waarin ondernemers, overheden en inwoners samenwerken om activiteiten mogelijk te maken die bijdragen aan een vitaal, energiek en duurzaam Land van Borsele. Zo luidt de officiële omschrijving van de stichting Land van Borsele. Een club die zich sinds enige tijd sterk maakt voor het promoten van Borsele ('geeft je energie') als land waar het goed toeven is. Ondanks alle fraaie woorden gewoon met de bedoeling meer inkomsten voor ondernemers binnen te halen. Op zich niks mis mee trouwens, want een gezonde economie draagt bij aan een goed leefklimaat.

Dat wil zeggen: zolang er maar respectvol wordt omgesprongen met de waarden die het Land van Borsele zo bijzonder maken. Water, natuur, landschap en cultuurhistorie. Zonder die waarden is het Land van Borsele geen bijzonder gebied. Dus moet je ze koesteren en versterken. Zeker niet (verder) aantasten. Want dan slacht je de befaamde kip met de gouden eieren. Als BZZB kunnen wij ons niet aan de indruk onttrekken dat de mensen achter het Land van Borsele zich vooral richten op de geringe korte termijn voordelen en nog te weinig focussen op grotere voordelen op lange termijn.

Cocreatie

Aan mooie woorden en gelikte presentaties geen gebrek. Termen als nieuwe businessmodellen, maatschappelijke innovatie en cocreatie, actieve participatie. Geldgevers worden, afhankelijk van de grootte van de bijdrage, aangemerkt als Wattje, Energie Baron en Action Hero. Een leuke vondst is wel het woord streekholders, in plaats van het onnodige Engelse stakeholders.

Er wordt zwaar ingezet op de bouw van een Energiecentrum, dat als toegangspoort en bezoekerscentrum voor Land van Borsele moet gaan fungeren. Weer een kleinschalige voorziening waarvan er in ons land zovele zijn. Afgezien wellicht van de vormgeving, niet onderscheidend. Een vitaal, energiek en duurzaam Land van Borsele – dat kunnen we als BZZB zeker onderschrijven. Als het gaat om de invulling zetten wij vooral in op groen en blauw. We hanteren daarvoor een aantal uitgangspunten.

- 1)** De kost gaat voor de baat uit. Om te verdienen aan natuur, landschap, cultuurhistorie en duurzaamheid moet allereerst gezorgd worden voor goede en aantrekkelijke voorwaarden en voorzieningen. Wie op een koopje iets wil ondernemen, komt er toch bekaaid af. Goedkoop is duurkoop, voor een dubbeltje op de eerste rang zitten, enzovoorts.
- 2)** Het groen-blauwe kapitaal is 'gratis' en voor niks' aanwezig. Het moet wel behouden en onderhouden worden. Behouden wil zeggen: zorgen dat economische activiteiten de draagkracht van natuur en landschap niet overstij-

gen. Voorbeeld: als jaarlijks 5.000 mensen de Plaat van Baarland bezoeken, dan tast dat waarden aan, is er geen vogel meer te zien en te horen en geen zeehond meer te spotten. Onderhouden wil zeggen: het groeit en bloeit ogenschijnlijk allemaal vanzelf, maar enige sturing is nodig. Voorbeeld: de bloemdijken verruigen als geen goed beheer wordt gevoerd. Slecht voor de flora en het zicht. Ook fiets- en wandelroutes behoeven onderhoud.

- 3)** Het oude, waardevolle, gevarieerde cultuurlandschap in de Zak heeft zijn oude economische productiefunctie verloren. Het past niet meer bij de moderne agrarische bedrijfsvoering. Om het oude landschap te behouden en toch een vitaal platteland mogelijk te maken, zijn nieuwe economische dragers nodig. De toeristisch recreatieve sector biedt volop kansen, maar die moeten wel op de juiste wijze (dus niet die kip met de gouden eieren slachten) worden benut.
- 4)** Onderzoek naar de baten van natuur en landschap in de Zak toont aan dat diverse sectoren in meer of mindere mate afhankelijk zijn van toerisme en recreatie. Energie slechts voor 5% van de omzet, maar niet-commerciële dienstverlening (waaronder zorg en cultuur) 40% en de horeca 50%. Gelet op de naar verhouding geringe hoeveelheid verbrede activiteiten bij boeren (zorgboerderij, minicamping, streekproducten) is het toedelingpercentage in de landbouw momenteel slechts 5. Agrarisch actief én gastvrij zijn staat in de kinderschoenen.
- 5)** Bezoekers van Zeeland hechten daadwerkelijk veel aan natuur en landschap in het algemeen en aan een groen achterland zoals de Zak in het bijzonder. Onderzoeken bevestigen dat steeds. De Zak is in beginsel een dagattractie. Daarvoor zijn niet allerlei toeters en bellen nodig; het gebied verkoopt zichzelf. Maar om ook langer dan een dag binnen- en buitenlandse toeristen te trekken, zijn extra investeringen nodig. Dat moet dan wel met respect voor het groene en blauwe kapitaal. Het te vroeg verdwenen Nationaal Landschap was op die manier bezig: behoud door ontwikkeling. Er zijn goede perspectieven voor een fikse bijdrage aan de regionale economie (omzet en banen).

Voor de BZZB betekent het respect voor groen en blauw in elk geval: duurzaam. En dat moet dan wel wat voorstellen. Tegenwoordig wordt iets al gauw duurzaam genoemd en het woud aan duurzame labels en keurmerken maakt het er niet beter op. Ergens het etiket duurzaam opplakken terwijl het dat niet is, geeft vroeg of laat problemen. Als je iets doet, doe het dan (meteen) goed.

Met deze uitgangspunten in het achterhoofd zullen wij de initiatieven die vanuit Land van Borsele worden gelanceerd, steeds beoordelen. Noem het maar onze eigen duurzaamheidsladder.

BOMENALLERLEI

Natuurmonumenten, beheereenheid Schelde, gaat begin komend jaar op verschillende plekken weer bomen kappen. Het zijn allemaal populieren, die zijn uitgegroeid. Het gaat om bomen op de Lange Mairedijk, de Quistkostsedijk, de Boomdijk en de Valdijk. De herplant is voorzien in 2014/2015. Daarbij probeert Natuurmonumenten te zorgen voor bomen met een langere levensduur en verschillende soorten.

Al eerder werden bomen op een deel van de Valdijk bij Nisse gekapt. Daar wordt gewerkt aan de herplant van 200 zwarte populieren, die een omlooptijd van zeker 80 jaar hebben. Op de Slaakedijk wordt een rij grauwe abelen aangeplant, evenals op de Siguitsedijk (bij woningen aldaar komen hoogstamfruitbomen).

Zwarte populier

Op de Valdijk is bewust gekozen voor aanplant van de robuuste zwarte populier. Daardoor wordt de waardevolle cultuurhistorische dijk extra gemarkeerd. Het gaat om een duidelijke scheiding tussen het oudland (heggegebied) en het nieuwland (grote, rechte percelen aan de zuidkant).

Grenslinde

De ruim 200 jaar oude grenslinde midden op de Oude Kamersedijk kan blijven. De boom uit 1812

dreigde door aanleg van de nieuwe hoogspanningsleiding te verdwijnen. De BZZB heeft in een brief aan netbeheerder Tennet gepleit voor behoud (zie vorige nieuwsbrief). We hebben vernomen dat, met enig snoeiwerk, de linde gespaard wordt. Dat geldt ook voor de bomen op de herinneringsdijk bij de schaapskooi. Daarvoor wordt straks een mast een stukje opgeschoven.

Wilgen

Waterschap Scheldestromen kapt op drie locaties wilgen: 75 aan de Molenweg in Ovezande, 44 aan de Grindweg in Ellewoutsdijk en 29 aan de Polderweg in 's Gravenpolder. Er is voorzien in aanplant van nieuwe bomen. Tot de kap is besloten omdat de conditie van de bomen erg slecht is. Zelfs met een flinke (extra) onderhoudsbeurt zijn ze niet meer te redden.

Eiken

De bomen aan de Molenweg vormen een geschikte verbindingroute en foerageergebied voor veldmuizen. Voor een deel kunnen de beplantingen op de omliggende dijken die functies overnemen. Maar om op de Molenweg toch een lijnvormig landschapselement te behouden, worden nog deze winter 74 eiken teruggeplant. Ook wordt door het waterschap een aantal veldmuiskasten opgehangen.

